

KONINKLIJKE NEDERLANDSE
BOSBOUWVERENIGING

Marteloscopen – studiemateriaal voor de praktijk

foto's Jan den Ouden

— Jan den Ouden

De afgelopen jaren zijn op diverse plekken in Nederland bossen ingericht als marteloscoop. De naam "marteloscoop" is afgeleid van het Franse martelage = hameren of blesen, en -scoop = kijken, onderzoeken. De marteloscoop "Oostereng" is officieel in gebruik genomen tijdens de jubileumbijeenkomst van Pro Silva Nederland op 8 oktober 2015. Het betreft een 0,5 ha grote douglasopstand uit 1961, waar in totaal 12 groepen een dunning hebben gesimuleerd. De algemene dunningsinstructie luidde: "Zet een dunning uit waarmee de houtteeltkundige waarde van de opstand zoveel mogelijk verhoogd wordt."

Wat is een marteloscoop?

Een marteloscoop is een opstand, meestal 0,5 – 1 ha groot, die speciaal is ingericht voor het oefenen met methodes van dunning of bosbehandling. Alle bomen in de opstand zijn in kaart gebracht, hun diameter, hoogte, grondvlak, volume en houtkwaliteit is opgemeten en in een rekenprogramma verwerkt.

Wanneer we oefenen met dunningen in het bos hebben we normaalgesproken alleen de mogelijkheid om individuele beslissingen te bespreken.

Is dat wel een goede toekomstboom? Zou je die boom er wel uit moeten halen? Deze discussies zijn zinvol, maar beperken zich tot individuele gevallen. Bij een marteloscoop kunnen alle gegevens over aangewezen toekomstbomen en gedunde bomen worden ingevoerd in een verwerkingsprogramma dat de resultaten uitrekt voor de gehele opstand. Dit geeft veel extra informatie over de geplande dunning, zoals het geoogste volume en de gemiddelde houtkwaliteit in toekomstbomen en gedunde bomen, en de daaruit af te leiden geschatte houtwaarde. In het programma wordt ook de bijgroei voor en na dunning berekend, zodat de effecten van de dunning op de groei van het bos kunnen worden geëvalueerd. Wanneer verschillende groepen tegelijkertijd een dunning uitzetten kunnen de resultaten onderling op objectieve wijze worden vergeleken.

Mogelijkheden

De marteloscoop Oostereng betreft een zeer regelmatige opstand met een zeer eenvoudige structuur. Dit is met opzet zo gekozen, zodat het als een soort basisopstand kan dienen voor een dunningsoefening. Door de eenvoudige structuur kan tijdens de oefening volledig geconcentreerd worden op de bomen zonder dat aan allerlei andere zaken moet worden gedacht. Later kan dan geoefend worden in meer complexe opstanden met menging en leeftijdsverschillen. Bovendien kan het als referentie dienen voor bijvoorbeeld het schatten van opstandskenmerken zoals grondvlak en volume. Tijdens de oefening is gevraagd hiervan een schatting te geven, en bleek dat het voor veel beheerders lastig is om hun bos in dit soort getallen uit te drukken; de schattingen voor het grondvlak (in werkelijkheid 44 m²/ha) liepen uiteen van 29 – 50 m², en het volume (werkelijk 550 m³/ha) werd geschat van 325 tot 628 m³/ha. Het heeft dus zin om hier veel mee te oefenen.

Uitkomsten

De eerste oefeningen in marteloscoop Oostereng lieten direct zien hoe verschillend mensen een opstand aanpakken met eenzelfde dunningsinstructie. Gemiddeld werd door de deelnemers een kwart van de bomen (fictief) geoogst. Het gedunde grondvlak varieerde van 20% tot 35%. Gemiddeld werd 28% van het volume en grondvlak weggedund. De mate van ingrijpen bleek meteen een van de belangrijkste factoren die de uitkomsten bepaalde voor wat betreft de houtproductie. De bijgroei van het bos neemt namelijk direct af met het verwijderde grondvlak: hoe sterker er wordt gedund, hoe minder het bos na dunning

bijgroeit. Per boom neemt de groei door dunning weliswaar toe, maar deze toename compenseert niet het verlies aan groei door het wegnemen van bomen.

Het is dus onvermijdelijk dat dunning leidt tot productieverlies. Maar juist door toekomstbomen met een goede houtkwaliteit vrij te stellen kan de overgebleven productie wel worden geconcentreerd op waardevolle bomen, zodat de waarde-aanwas juist wel toeneemt. Dit is precies de bedoeling bij het uitvoeren van een hoogdunning. Ook in het aanwijzen van toekomstbomen verschilden de groepen sterk, met in totaal 14 tot 38 stuks. De best scorende dunningen werden gekenmerkt door het vrijstellen van een beperkt aantal kwalitatief goede toekomstbomen en het wegdunnen van relatief dikke en slechte gevormde bomen.

Leerbos

De Pro Silva bijeenkomst heeft laten zien dat marteloscopen een grote toegevoegde waarde hebben bij het oefenen met dunningsingrepen in het bos. De marteloscopen bieden inzicht in de effecten van de dunning als beheermaatregel op het niveau van de opstand, en kan de gevolgen meer bedrijfsmatig doorrekenen. De komende jaren zullen de marteloscopen dan ook een vast element gaan vormen in de leeractiviteiten binnen de verschillende opleidingen in bosbeheer.

Op dit moment zijn een zestal marteloscopen ingericht. Op de Veluwe betreffen deze een aantal monocultures van douglas (Oostereng, Kroondomein, Speulderbos I) en een menging van douglas, lariks en Amerikaanse eik (Speulderbos II). In de boswachterij Gieten-Borger (Drenthe) zijn een monocultuur lariks en een menging lariks, beuk en Amerikaanse eik als marteloscopen ingericht. Binnenkort worden ook marteloscopen ingericht in grove dennen bos, en een aantal rijke loofbossen in de Flevopolder. Volop mogelijkheden dus om uw vaardigheden met betrekking tot dunning verder bij te slijpen.

Een volledige verslag van het ProSilva jubileum is te lezen op www.knbv.nl

QD- beheer en Dauerwald in Rheinland-Pfalz

Van 2 t/m 5 juni 2016 organiseert de commissie Buitenland van de KNBV een excursie naar Rheinland-Pfalz, in de omgeving van Koblenz. Net zoals de afgelopen jaren vindt de heenreis plaats op woensdagavond en komen we terug op zaterdag in de loop van de dag. De excursie zal zich voornamelijk richten op het principe van Dauerwald en op QD-beheer. Daarbij zullen het gebruik lasers voor de aanleg van uitrijpaden, jacht in relatie tot natuurlijke verjonging en natuurbeheer met het BAT (Biotop, Altholz, Totholz) concept aan de orde komen. Zoals gebruikelijk zullen er ook weer diverse type eigenaars worden bezocht. De kosten zullen tussen de €350 en €400 liggen. Meer informatie en de aanmeldingsformulieren zullen binnenkort op www.knbv.nl worden geplaatst en worden toegestuurd aan leden via de mail. U kunt uw alvast interesse kenbaar maken bij Casper de Groot, casperdegroot@gmail.nl of 06-55853509.

Aardhuissymposium 3 maart 2015

De nieuwe wet Natuurbescherming uitgelegd
De activiteitencommissie van de Koninklijke Nederlandse Bosbouwvereniging organiseert in samenwerking met Kroondomein Het Loo voor de 12de keer het Aardhuissymposium. Dit jaar vindt het symposium plaats op donderdagmiddag 3 maart van 14.00 tot 17.30 uur. Locatie is zoals altijd het Aardhuis (Aardhuis 1, 7346 AA Hoog Soeren).

Er is lang over gesproken, maar eindelijk is het een feit: 1 juli 2015 treedt de nieuwe wet Natuurbescherming in werking. Hoewel de contouren van de wet al langer bekend zijn, is het voor veel beheerders nog de vraag wat er in de praktijk gaat veranderen. Tijdens dit Aardhuissymposium proberen we hierover duidelijkheid te verschaffen. Evelien Verbij (directeur VBNE) zal een algemeen overzicht presenteren van de verschillen tussen de situatie nu en de situatie straks. Daarnaast zullen betrokkenen vanuit verschillende invalshoeken de nieuwe wet belichten. Dagvoorzitter Hank Bartelink (directeur landschappenNL) zal de middag in goede banen leiden.

Deelname is voor KNBV- en VTB-leden gratis, niet-leden betalen 10 euro (betaling ter plaatse). U kunt zich voor dit symposium aanmelden door voor 1 maart 2014 een e-mail te sturen aan joyce@verenigingenbeheer.nl. Er zit een maximum aan het aantal deelnemers, dus geef u snel op! Graag in de mail aangeven of u KNBV- of VTB-lid bent. Heeft u vragen neem dan contact op met Renske Terhürne via: 06-15961277.

Genetica

Ik zal het maar meteen bekennen. Ik heb volop eiken geplant zonder me druk te maken over de herkomst. Een eik is een eik. Bekende goede herkomsten heb ik gewantrouwd. Als de moeder van het woud eikels voortbrengt is de vader nog altijd onbekend. Zo doen eiken dat was mijn overweging. Stuifmeel zoekt zijn eigen weg; een goede moeder garandeert niks. Ook de verhalen van wat oudere arbeiders die vertellen hoeveel energie ze in de vormsnoei hebben gestoken van eikenlanen die nu als selectie in de rassenlijst voorkomen, staan in mijn geheugen geprent. Afgelopen herfst zag ik ze er weer eikels rapen. Ik zal vast een meelijwekkende uitdrukking op mijn gezicht hebben gehad.

Een andere reden onverschillig te zijn over de herkomst van plantmateriaal is afdeling 431b bij Overloon. De dennen uit 1957 zijn niet om aan te zien zo krom. Dat was reden om er eens flink in te hakken. De groepenkap resulteerde in de verjonging van zo'n drie hectare bos waar natuurlijke verjonging het moest gaan maken. En de jonge generatie? Inmiddels ruim vijf meter hoog en stuk voor stuk zo recht als een kaars. Genetica is onzin; case closed.

Totdat er in het kader van een bodemsanering in Luyksgestel een stukje van afdeling 435b uit 1988 moet worden gekapt. Met GPS en piketten gewapend trek ik de opstand in en markeer de grens. Terugkijkend op mijn werk beoordeel ik de opstand en zoek naar toekomstbomen. Even moet ik mezelf knippen om te controleren of ik niet droom. Er is volop keuze uit mooie rechte dennen. De geplante opstand wordt omgeven door andere dennenopstanden die zeker geen schoonheidsprijs verdienen. Weken pieker ik over de reden dat afdeling 435b zo veel mooie toekomstbomen heeft. Ik concludeer dat er maar één mogelijkheid is: genetica; case closed.

Het is lastig te leven met de wetenschap dat er twee waarheden zijn. Dat past niet in mijn systeem. Er is maar één oplossing om aan de onzekerheid een einde te maken: blijven kijken en blijven leren. Ik zal de opstanden in Overloon en Luyksgestel op de voet blijven volgen en misschien moet ik ze maar eens aanmelden om opgenomen te worden in de Rassenlijst.

Erik van der Staak

Onze columnisten zijn: Wouter Delforierie, Erik van der Staak en Simon Klingen.

